

Упійманий Батько Час

Ліман Френк Баум

Джим був сином ковбоя і жив серед широких прерій Аризони. Батько навчив його дуже вправно накидати ласо на диких коней та молодих бичків, і якби Джим мав силу, щоб підкріпити вміння, то був би він не гірший, ніж інші ковбої в Аризоні.

У дванадцять років він уперше побував на сході країни, де жив дядько Чарльз, батьків брат. Звісно, Джим узяв з собою ласо, бо пишався своїм хистом його накидати й хотів показати двоюрідним братам і сестрам, що вміють ковбої.

Спершу міським хлопцям і дівчатам було дуже цікаво дивитись, як Джим заарканює стовпчики та штахетини огорожі, однак скоро їм набридло, і навіть Джим вирішив, що це не дуже підходящий для міста спорт.

Та якось місцевий різник попросив Джима перегнати його коняку на село, на пасовисько, яке він наймав, і Джим радісно погодився. Йому дуже кортіло проїхатися на кінській спині, і, щоб було як у давні часи, він прихопив з собою ласо.

По вулицях він їхав досить стримано, а от на відкритих заміських шляхах дух його вирвався на волю шаленою радістю, і, підстьобнувши різницького коня в галоп, хлопець по-ковбойському помчав уперед.

Потім він захотів ще більше свободи і, знявши лати загорожі, з'їхав з дороги та й почав гасати по полю, кидати ласо на уявну худобу, кричати й репетувати, скільки душа бажала.

Раптом, в далекому кидку, петля за щось зачепилася — десь на три фути над землею — шнур різко смикнувся й трохи не стяг Джима з коня.

Це було несподівано. Ба більше, це було дивовижно, оскільки на полі не помічалось навіть пеньочка. Джим аж очі витріщив з подиву, проте зрозумів, що впіймав-таки щось, коли почув голос:

— Ти, ану відпусти! Відпусти, я сказав! Бачиш, що ти накоїв?

Джим не бачив і так само не збирався відпускати, доки не з'ясує, хто держить петлю ласо. Тому він вдався до старого фокуса, якого навчив його батько, і, пришпоривши візничого коня, почав їздити колами круг того місця, де ласо щось уловило.

Так поступово він під'їжджав дедалі ближче й бачив, що шнур на щось намотується, хоч усередині, крім повітря, нічого не було. Один кінець ласо був прикріплений до кільця при сідлі, і коли шнур майже весь намотався, а кінь почав рватися й пирхати зі страху, Джим зіскочив з сідла. Тримавши повід в одній руці, він пішов уздовж шнура й за коротку мить побачив дідка, обплутаного витками ласо.

Голова в нього була нічим не покрита й лиса, зате довгі білі бакенбарди звисали аж до пояса. На тіло був накинутий просторий балахон з тонкого білого льону. В одній руці він тримав косу, а під пахвою другої — пісочний годинник.

Поки Джим спантеличено на нього витріщався, стародавній дід промовив сердито:

— Ану скоренько розв'язуй мотузку! Через твою дурість зупинилося все на світі! Ну, чого витріщився? Не знаєш, хто я такий?

— Не знаю, — тупо сказав Джим.

— Я — Час. Батько Час! Ану поспіши й звільни мене — якщо хочеш, щоб на світі все було, як належить.

— Як це так вийшло, що я вас уловив? — спитав Джим, не зробивши й спроби звільнити полоненого.

— Не знаю. Досі мене ще не ловили, — прогарчав Батько Час. — Припускаю, це сталося тому, що ти по-дурному кидав ласо казна-куди.

— Я вас не бачив, — сказав Джим.

— Та вже ж не бачив. Я невидимий для людей, хіба що вони опиняються ближче ніж за три фути від мене, а я завжди стежу, щоб дистанція була більша. Через те я йшов по полю, де, як думалось мені, нікого не буде. І я був би в цілковитій безпеці, якби не твоє огидне ласо. Ну що, — додав він ще сердитіше, — ти збираєшся мене розв'язувати?

— А чого це? — спитав Джим.

— Бо в ту мить, як ти мене вловив, усе на світі зупинилось. Невже ти хочеш, щоб усьому настав кінець — роботі й розвагам, війні й коханням, нещастю, честолобству і всьому іншому? Жоден годинник не цокає, відколи ти мене сповив, мов мумію!

Джим засміявся. Дідок, обмотаний витками шнура од колін до підборіддя, був-таки дуже смішний.

— Та хоч відпочинете, — сказав хлопчик. — Бо, як я чув, життя у вас напружене.

— Та вже ж напружене, — відповів Батько Час, зітхнувши. — Я в цю хвилину мав би бути на Камчатці. І це ж треба — один малий хлопець переламав увесь мій графік!

— Погано! — криво посміхнувся Джим. — Та оскільки світ усе одно зупинився, то не має значення, якщо він постоїть трошки довше. Одразу, як я вас одпущу, Час знову полетить. Де ваші крила?

— Нема в мене крил, — відповів дідок. — То вигадали ті, хто ніколи мене не бачив. Насправді я пересуваюся досить повільно.

— Та бачу, що не спішите, — зауважив хлопець. — А навіщо вам коса?

— Косити людей, — сказав старий. — Щоразу, як я махну косою, хтось умирає.

— Тоді мені треба дати медаль за порятунок життя, бо я тримаю вас зв'язаного, — сказав Джим. — Хтось набагато довше проживе.

— Тільки він про це не знатиме, — сказав Батько Час з сумною усмішкою, — тож користі йому з цього ніякої. Тому розв'язуй мене зараз, різниці нема.

— Ні, — сказав Джим рішуче, — бо навряд чи я вас іще раз уловлю. Тому я вас трохи подержу й подивлюсь, як світ теліпається без вас.

Він закинув зв'язаного дідка на круп різни-кового коня, сам сів у сідло й рушив назад у місто, однією рукою придержуючи полоненого, а другою направляючи коня.

Коли вони виїхали на дорогу, Джимів погляд спинився на дивній картині. Посеред дороги стояла бричка з запряженим конем. Кінь якраз біг риссю та так і завмер без

руху з піднятою головою і двома ногами в повітрі. У бричці сиділи чоловік і жінка, але й вони перетворились на твердий непорушний камінь.

— Часу для них немає! — зітхнув дідок. — Тепер не хочеш мене відпустити?

— Ще ні, — відповів хлопець.

Він їхав аж до міста, де всі люди стояли в точнісінько в тих самих позах, у яких були, коли Джим заарканив Час. Зупинившись перед великою крамницею тканин, хлопець прив'язав коняку і зайшов. Продавці відмірювали товар і показували узорі рядам купувальників, проте здавалося, що всі вони раптом поставали статуями.

Було щось дуже неприємне в цій сцені, аж мороз пробіг Джимові по спині, тому він швиденько вискочив надвір.

На краю тротуару сидів нещасний каліка-жебрак з капелюхом у руці, а коло нього стояв успішного вигляду добродій і збирався вкинути пенні в жебраків капелюх. Джим знав, що цей добродій дуже багатий, але й скупий, тож він заліз добродієві в кишеню, вийняв гаманця, в якому була двадцятидоларова золота монета. Цю блискучу монету він уклав добродієві в пальці замість пенні, а потім поклав гаманця назад багатієві в кишеню.

— Це пожертва здивує його, коли він оживе, — подумав хлопець.

Він знову сів на коня й поїхав по вулиці. Коли проїжджав повз магазин свого друга, різника, то помітив на прилавку кілька шматків м'яса.

— Боюся, м'ясо зіпсується, — зазначив він.

— Щоб зіпсувалося м'ясо, потрібен Час, — відповів дідок.

— "Дивно, але це правда", — майнуло у Джимовій голові.

— Здається, Час втручається у все, — сказав він.

— Так. Ти взяв у полон найважливішу персону на світі, — простогнав дідок, — і не маєш здорового глузду, щоб її відпустити.

Джим не відповів, і незабаром вони під'їхали до дядькового будинку, де Джим знову зііз з коня. Вулиця була заповнена екіпажами та людьми, однак ніхто й ніщо не ворушилося. Два Джимові двоюрідні братики з книжками та грифельними дошками щойно вийшли з воріт по дорозі до школи; довелося Джимові стрибати через паркан, щоб їх не позбивати.

У передній кімнаті сиділа тітка, читала Біблію. Вона якраз перегортала сторінку, коли Час зупинився. У їдальні дядько доїдав сніданок. Він роззявив рота й цілився в нього виделкою, а очима втупився в газету поряд з тарілкою. Джим пригостився дядьковим пирогом і, жуючи, вийшов до свого полоненого.

— Одного я не розумію, — сказав йому.

— Чого саме? — спитав Батько Час.

— Чого я можу ходити й рухатися, тоді як усі інші... заморожені?

— Через те, що я твій полонений, — відповів старий. — Тепер ти можеш робити з Часом, що тобі заманеться. Та якщо не будеш обережний, то зробиш щось таке, про що пошкодуєш.

Джим кинув шкуринкою пирога в пташку, завислу в повітрі там, де вона летіла, коли зупинився Час.

— Може, й так, — засміявся він, — зате проживу довше за всіх. Ніхто мене не перевершить.

— Кожному визначено його шмат життя, — сказав дід. — От проживеш одміряний тобі час — і моя коса тебе зітне.

— Я забув про вашу косу, — сказав Джим задумливо.

А потім дух пустощів уселився в хлопчачу голову і він подумав, що іншої такої нагоди пожартувати більше не трапиться ніколи. Він прив'язав Час до дядькової конов'язі, щоб не втік, і перейшов на той бік дороги в бакалію.

Бакалійник уранці насварив Джима, бо той випадково перекинув кошика з ріпою. Тому хлопець пройшов аж у дальній куток крамниці й відкрив краник на діжці з патокою.

— Гарна ж буде халепа, коли Час рушить і патока розтечеться по всій підлозі, — засміявся Джим.

Трохи далі по вулиці була перукарня, і в перукарському кріслі Джим побачив чоловіка, якого всі хлопці проголосили "найзлішим у місті". Він дуже не любив хлопців і хлопці це знали. Перукар якраз мив йому голову, коли Час потрапив у полон. Джим збігав у аптеку, взяв пляшку клею, повернувся й вилив клей на скуйовджене волосся неприємного громадянина.

— Ото він, мабуть, здивується, як прокинеться, — подумав Джим.

Неподалік була школа. Джим зайшов і побачив, що зібралося всього кілька учнів. Однак учитель сидів за столом, суворий і насуплений як завжди.

Узявши крейду, Джим великими буквами написав на дошці такі слова:

"Кожен школяр, зайшовши в клас, зобов'язаний одразу зарепетувати. Він також повинен кинути підручниками вчителів у голову. Учитель Шарп".

— Має бути непоганий гармидер, — пробурмотів баламут, виходячи.

На розі стояв полісмен Маліган і розмовляв зі старенькою панною Скрапл, найгіршою в місті пліткаркою, котра завжди раділа, якщо могла сказати про сусідів якусь гидоту. Джим подумав, що такої нагоди не можна змарнувати. Він зняв з полісмена кашкета й куртку з мідними ґудзиками і нап'яв на панну Скрапл, а її дамський капелюх з пір'ям та стрічками начепив на голову полісменові.

Вийшло так смішно, що хлопець голосно зареготав. До того ж, поряд стояло багатенько людей, і Джим вирішив, що панна Скрапл та полісмен Маліган викличуть неабиякий подив, коли Час поновить свою ходу.

Потім юний ковбой згадав про свого полоненого, повернувся до конов'язі, підійшов до неї ближче, ніж на три фути й побачив Час, що й досі терпляче стояв у кільцях ласо. Однак вигляд він мав сердитий і роздратований і одразу гарикнув:

— Коли ти вже мене відпустиш?

— Я тут думав про вашу огидну косу, — сказав Джим.

— А що тобі коса? — спитав Батько Час.

— Мабуть, якщо я вас відпущу, то ви найпершого скосите мене, для помсти, — відповів хлопець.

Батько Час подивився на нього суворо, проте сказав:

— Я знаю хлопців уже тисячі літ і, звісно, знаю, що вони баламутні й необачні. Та я люблю хлопців, бо вони виростають, стають чоловіками й населяють мій світ. Якби мене вловив дорослий чоловік — випадково, як ти, — я б його налякав так, що він би мене негайно відпустив; проте хлопців налякати важче. Не знаю, чи й можна тебе винуватити. Я сам був хлопцем, давно-предавно, коли світ щойно народився. Не сумніваюся, що ти вже досхочу зі мною награвся і тепер, сподіваюся, проявиш пошану до старості. Відпусти мене, а я взамін пообіцяю забути про свій полон. Великої шкоди цей випадок не завдав, бо ніхто ніколи не довідається, що Час зупинявся години на три.

— Добре, — сказав Джим радісно, — раз ви пообіцяли мене не косити, я вас одпущу.

І подумав — дехто в місті, оживши, таки запідозрить, що Час зупинявся.

Він обережно розмотав шнур з діда і той, визволившись, закинув косу на плече, розправив білий балахон і прощально кивнув.

Наступної ж миті він зник, а світ з шарудінням, гуркотом та ревом знову ожив і потрюхикав далі, як і завжди до того.

Джим скрутив ласо, сів на різницьку коняку й поволі поїхав по вулиці.

Голосно кричали на розі, де швидко зібралася чимала юрба. Сидячи на коні, Джим бачив, як панна Скрапл, убрана в поліційну форму, сердито вимахує кулаками перед носом у Малігана, а сам полісмен, зірвавши з голови дамський капелюх, люто топче його ногами на радість юрбі.

Проїжджаючи повз школу, Джим почув страшенний рев і зрозумів, що вчителеві Шарпу нелегко гамувати буйство, викликане написом на дошці.

Крізь вікно перукарні він побачив, як "найзліший у місті чоловік" ошаліло гамселив перукаря щіткою для волосся, а в самого склеєні пасма стирчать на всі боки, наче багнети. Бакалійник же вибіг з дверей, репетуючи: "Пожежа!" — й лишаючи за собою сліди патоки.

Джимове серце наповнилось радістю. Він заслужено втішався безладом, до якого сам же й призвів, коли хтось ухопив його за ногу й стягнув з коняки.

— Ти що тут робиш, шалапуте? — сердито закричав різник. — Ти ж обіцяв, що пастимеш коня на плімптонському пасовиську! А сам катаєшся на бідній конячині по місту, наче великий пан!

— Ай справді, — здивувався Джим, — я геть забув про коня!

* * * * *

Ця казка має нас навчати, що час надзвичайно важливий, і дурний той, хто намагається його зупинити. Якщо вам це і вдасться, як вдалося Джимові, то у світі незабаром стане похмуро, гидко й дуже неприємно.